

اصطلاحنامه اطلاع‌رسانی و کتابداری ASIS

• دکتر مهرداد دخت وزیر پور

استاد یار گروه کتابداری دانشگاه آزاد - واحد تهران شمال

اطلاع‌رسانان با تجربه، متخصصان موضوعی زبان و ادبیات فارسی و کتابداران مجرب کتابخانه‌ها را می‌طلبد.

این اصطلاحنامه به ۱۶ رشته بزرگ تقسیم شده و اصطلاحات خاص تر با علامت یک، دو و سه ستاره مشخص شده است. در قسمت فارسی به انگلیسی رشته‌ها به ترتیب الفبای فارسی تنظیم گردیده و در زیر هر رشته که با حروف پررنگ تر مشخص شده است، اصطلاح‌های مربوط به آن رشته با مشخص کردن خاص تر بودن آن توسط ستاره (یک، دو و سه ستاره) آمده است و برای استفاده بهتر معادل انگلیسی اصطلاحات نیز در برابر ترجمه فارسی آورده شده است. نظم اصطلاحات هر زیرمجموعه به منظور استفاده بهتر فارسی‌زبانان تابع نظم الفبایی فارسی اصطلاحات ترجمه شده است و به دنبال همین بخش یک نمایه جایگشتی کامل فارسی با ارجاع به صفحه اصطلاح‌ها آورده شده است. از صفحه ۹۳ الی ۱۲۲ یک واژگان انگلیسی - فارسی و از صفحه ۱۲۳ الی ۱۵۰، واژگان فارسی - انگلیسی آورده شده است.

این واژگان‌ها می‌تواند در ترجمه متون تخصصی مورد استفاده مترجمان قرار گیرد. اما برای استفاده بهتر این اصطلاحنامه، مترجم محترم و همکار ارجمند ایشان بایستی به نکات زیر توجه بیشتری نمایند.

همان‌گونه که خود مترجم اذعان دارند، بسیاری از برابری‌هایی که برای اصطلاحات انگلیسی مترجم انتخاب کرده ناپذیرفتنی و نامأنوس است. متأسفانه واژه‌هایی که ایشان برای معادل‌های انگلیسی آورده با هیچ یک از معیارهای واژه‌گزینی چه در فرهنگستان زبان و ادب فارسی و چه در دانشنامه کتابداری و... با واژه‌نامه‌های متداول و کاربرد آن‌ها در میان کتابداران و اطلاع‌رسانان مطابقت ندارد. مسلماً در گزینش واژه‌های فارسی با تنی چند از اطلاع‌رسانان و کتابداران مشورت داشته‌اند، ولی این کافی نیست و تلاش و زحمت ترجمه واژه‌هایشان زیر سؤال می‌رود،

• جامعه علوم اطلاع‌رسانی امریکا (ASIS). اصطلاحنامه اطلاع‌رسانی و کتابداری، ترجمه: علی حسین قاسمی، با همکاری: نادر نقشینه، تهران: نشر چاپار، ۱۳۸۱، چاپ اول، ۱۵۰ صفحه، رقعی، شومیز.

در یادداشت مترجم این اصطلاحنامه آمده است: «با وجود اهمیت فراوانی که اصطلاحنامه‌ها در رشته‌های گوناگون معرفت بشری دارند، در کشور ما در این حوزه کار چندانی نشده است و این رشته [اطلاع‌رسانی] از داشتن یک اصطلاحنامه تخصصی محروم است». با وجود تلاش‌هایی که در این راستا شده و می‌شود، این جانب نیز کمبود این‌گونه منابع مرجع را کتمان نمی‌کنم، اما همان‌گونه که مترجم محترم نوشته‌اند، ساختن و یا ترجمه یک اصطلاحنامه تخصصی، تلاش یک گروه متخصص مرکب از

شده‌اند، مانند کار ایستگاه و داده پایگاه و... به همین منوال معادل «Droad band Transmission» که «انتقال پهن‌بندی» ترجمه شده است.

برای عبارت «Database Management System» معادل «سیستم مدیریت داده پایگاه» برگزیده شده است.

تاکنون یا دی.بی.ام. اس و یا نظام مدیریت پایگاه اطلاعاتی بکار می‌رفته است. اخیراً بخش رایانه فرهنگستان زبان و ادب فارسی برای «System» معادل «سامانه» و برای «Data base» و کلاس‌مانه «مدیریت داده‌گاه» را برگزیده است که هنوز مقبول عام نیست. برای معادل فارسی واژه‌های «Offline»، «Online» کتابداران «نایب‌وسته» و «پیوسته» را بکار می‌برند که اخیراً بخش رایانه فرهنگستان در واژه برون خط و «برخط» را برگزیده است. ایشان برای «Online» واژه «درون خطی» را که شاید در بین دیگر رشته‌ها مصطلح است، انتخاب کرده‌اند. برای واژه «Hyper» چون «Hyper text» و «Hyper link» و... دو واژه «آبر» و «فرا» مصطلح است که فرهنگستان «ابرمتن» را «ابریوند» را برگزیده است که جامعه کتابدار و اطلاع‌رسان با این چنین معادل‌های مترادف مشکلی ندارد. مانند واژه‌های Bibliography و Bibliographic که در فرهنگ‌های تخصصی و میان کتابداران و اطلاع‌رسانان معادل فارسی کتاب‌شناسی و کتاب‌شناختی، متداول است. آقای علی‌حسین قاسمی واژه‌های کتاب‌نگاری و کتاب‌نگاشتی را برگزیده‌اند که باز هم می‌توان گفت انتخاب مناسبی بوده است تا چه قبول افتد و...

در تمام اصطلاحنامه واژه‌های دیگری وجود دارد که قابل تأمل و بازنگری توسط یک گروه متخصص است، اما همان‌گونه که قبلاً در آغاز سخن نیز یادآور گردیدم، تلاش و زحمات ایشان و آقای نقشینه قابل تقدیر است، تنظیم اصطلاحنامه برای استفاده‌کنندگان فارسی زبان بسیار ساده و مناسب است. نمایه کتاب بسیار خوب تنظیم شده واژگان‌های انگلیسی - فارسی و فارسی - انگلیسی هم در راستای اطلاع‌رسانی به جامعه کتابدار و اطلاع‌رسان تهیه و تنظیم شده است و موارد ذکر شده مربوط به معادل‌های فارسی صرفاً نظر این جانب است و از ارزش کتاب نمی‌کاهد. امیدوارم مترجم محترم و همکار ارجمندشان به کمک دیگر متخصصان بر این اثر مفید بازنگری داشته باشند.

زیرا معادل فارسی واژه‌هایی که در اصطلاحنامه آورده شده و نامأنوس است، بیش از انگشتان دست و بازنگری دقیقی را می‌طلبد.

برای مثال معادل واژه «Data base»، در میان اطلاع‌رسانان و کتابداران «پایگاه اطلاعاتی» و در فرهنگ‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی همچون دانشنامه نیز همین عبارت گفته شده و متداول گشته است. در دفتر دوم واژه‌های مصوب فرهنگستان «داده‌گان» [رایانه] برای معادل این واژه آورده شده که هنوز مرسوم و متداول نگشته آقای حسین قاسمی برای این واژه و دیگر کلمات مرکب این واژه «داده پایگاه» آورده‌اند! برای عبارت «Bulletin Board System» معادل «سیستم تابلو اعلانات» آورد شده، در حالی که تمام کتابداران و اطلاع‌رسانان که به نحوی با رایانه و شبکه‌ها آشنا هستند معادل این عبارت را بی.بی.اس و یا «تابلوی اعلانات الکترونیکی» (همانند دانشنامه خانم سلطانی) بکار می‌برند. کلمه «Infrastructure» که یک اسم است در فرهنگ انگلیسی - فارسی آقای باطنی که یک زبان‌شناس هستند زیرساخت ترجمه شده است، فکر می‌کنید واژه «زیرساختار» گویند است؟ برای «Computational lexicography» معادل «واژه‌نگاری رایانشی» آورده‌اند، آیا عبارت واژه‌نگار رایانه‌ای که در فرهنگ‌ها آمده و در بین کتابداران و اطلاع‌رسانان جا افتاده است عیبی دارد؟ و یا معادل «واژه‌نامه» برای کلمه «Dictionary» از کلمه لغت‌نامه بهتر نیست؟

واژه «Transliteration» در دانشنامه کتابداری دگرنویسی و در فرهنگ انگلیسی - فارسی آقای باطنی حرف‌نویسی و حرف‌نوشت آمده است. ایشان واژه «ترانویسی» را برگزیده‌اند که مفهوم آن برای بسیاری نامأنوس است.

واژه «Intelligence» یک اسم است و در همه فرهنگ‌ها با معادل «هوش» روبرو هستیم، آیا واژه فارسی هوشش که مترجم محترم آورده است، بزودی جایگاهی گسترده خواهد داشت؟ به نظر این جانب حتی اگر از واژه‌های مهجور فارسی استفاده شود بهتر از واژه‌های نامأنوس و نپذیرفتنی است.

برای کلمه «work station» معادل «کار ایستگاه» آورده‌اند، در حالی که همه این کلمه را با معادل ایستگاه کار (که فرهنگستان زبان نیز پذیرفته است) و ایستگاه کاری بکار برده و پذیرفته است به نظر می‌رسد گاه واژه‌های مرکب عیناً از انگلیسی به فارسی ترجمه